

PEDAGOGIK MAHORAT

1
2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

1-son (2021-yil, fevral)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2021

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021, № 1

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Nigmatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari doktori, dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilova, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Jabborov Azim Meyliqulovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Morogin Vladimir Grigoryevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Xakassiya davlat universiteti, Rossiya)

Belobrikina Olga Alfonsasovna, psixologiya fanlari nomzodi, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoir Ne'matovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisod fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qiyamov Nishon Sodiqovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Qosimov Fayzullo Muhammedovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Bafayev Muhiddin Muxammadovich, psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Jumayev Ulug'bek Sattorovich, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

Umarov Baxshullo Jo'rayevich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Inoyatov Abdullo Shodiyevich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

MUNDARIJA

PEDAGOGIKA VA PSIXOLOGIYA.....	7
Шахло ДАВРОНОВА. Олий таълим сифатини таъминлашда электрон ресурслардан фойдаланишнинг методик модели	7
Гулбахар Абылова. Применение педагогического колеса каррингтона в педагогической деятельности	14
Шахло НУРУЛЛАЕВА. Педагогик маҳорат ва компетентлик: мазмуни, шакллантириш методикаси, ривожлантириш йўллари	19
Жеткербай ОТЕПБЕРГЕНОВ. Талабаларнинг мураккаб ўқув материалларини ўзлаштиришда чизматасвирий моделлардан фойдаланиш маҳорати	23
Мурод ЭГАМНАЗАРОВ. Коммуникатив қобилият-ўқитувчи педагогик маҳоратининг таркибий қисми сифатида	27
Алишер ИБРАГИМОВ. Ўқувчиларда соғлом турмуш тарзини шакллантиришнинг методик асослари	30
Мухайя ДЖУМАНИЯЗОВА. Талаба ёшларнинг диний дунёқараши ва мулоқотдаги йўналганлиги ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг психологик хусусиятлари	34
Oybek ORTIQOV. Bo'lajak o'qituvchilarda mafkuraviy immunitetni rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda umuminsoniy tarbiyaning o'rni	38
Shaxlo XALILOVA. Jahon pedagogikasida zamonaviy pedagogik muloqot va milliy pedagogik muloqot uslublariga transformatsiyasi	43
Dildora TOSHEVA. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ekologik tarbiyalashda xalq og'zaki ijodining o'rni va pedagogik ahamiyati	49
Наргиз ДЖУМАЕВА. Шахсни миллий кадриятлар асосида тарбиялаш масалалари	54
Jahongir SHODIEV. Socio-political life and the development of science in the period of Umar Khayam	57
Muattar ABDULLAXO'JAYEVA. Malaka oshirish tizimida maktab o'qituvchilarining axborot kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha kompetentligini rivojlantirish	61
Гулноз ТОШОВА. Баркамол шахсни тарбиялашда дидактик лойиҳанинг ўрни	64
Бахтиёр АДIZOV, Анвар НУСРАТОВ. Абдуллахон II даврида Бухоро хонлигида ижтимоий-маданий ҳаёт ва педагогик фикр ривожланиши	67
Madamin ASLONOV. "Buxoro maorif uyi"ning ma'naviy-madaniyatini rivojlanishidagi o'rni	71
Розанна АБДУЛЛАЕВА. Принципы обучения русской медицинской терминологии посредством сетевых технологий	74
Ширинбой ОЛИМОВ. Алишер Навоийнинг педагогик мероси ва уни ўрганиш йўналишлари	80
Зайниддин БОЗОРОВ. Фуқаролик маданиятини ривожлантиришда таълим интеграциясининг аҳамияти	84
Бахшулло УМАРОВ. Ижтимоий фанларни ўқитиш жараёнида талабаларда ватан тараққиёти ғоясини шакллантириш	91
Малика УМЕДЖАНОВА. Талабаларни миллий кадриятлар асосида оилавий ҳаётга тайёрлаш педагогик муаммо сифатида	95
Шокир ДОНИЁРОВ. Ўқувчилар жамоаси билан ишлашда бошқарув услубларидан фойдаланиш имкониятлари	99
Жаҳонгир РАМАЗОНОВ. Ўзини-ўзи идора қилиш ижтимоий-психологик феномен сифатида	103
МАКТАБГАЧА ВА БОШLANG'ICH TA'LIM	107
Алижон ҲАМРОЕВ. Бошланғич синф она тили таълимида ўқувчиларнинг ижодий фаолиятини лойиҳалаштириш методик муаммо сифатида	107
Maftuna HAMROYEVA, Mohinur QUVONDIQOVA. Boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuv	114
Юлдуз ПЎЛОТОВА. Компетенциявий ёндашув асосида ўқиш дарсларини ташкил этиш методикаси	117
Шахноза НИГМАТУЛЛАЕВА, Болта ХОДЖАЕВ. Воспитание навыков и привычек гражданской культуры у детей дошкольного возраста	129
O'g'iljon OLLOQOVA. Ona tili ta'limida intensiv ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy metodologik asoslari	134
FILOLOGIYA VA TILLARNI O'RGANISH	138
Нигина ҲОЖИЕВА. Анор лексемасига доир баъзи мулоҳазалар	138
Озода ЯДГАРОВА. Бўлажак инглиз тили ўқитувчиларини тайёрлаш жараёнида педагогик ва психологик билимлар интеграциясининг аҳамияти	141

Юлдуз ПЎЛОТОВА

Бухоро давлат университети
бошланғич таълим методикаси
кафедраси ўқитувчиси

КОМПЕТЕНЦИЯВИЙ ЁНДАШУВ АСОСИДА ЎҚИШ ДАРСЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МЕТОДИКАСИ

Мақолада дарсда ўқувчиларнинг фаоллигини оширадиган, тасаввурларини бойитадиган усуллардан фойдаланиш, асарларни жанр мазмунидан келиб чиқиб, ролларга бўлиб ўқитиш, қаҳрамонлар номидан қайта ҳикоя қилиш, қаҳрамоннинг тақдири ҳақидаги ҳикояни давом эттириш, қизиқарли мавзуларда оғзаки ҳикоя туздирши каби ижодий топшириқлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Ўқиш дарсларини ўқувчиларда гўзалликка муҳаббат уйғотадиган, поклик туйғуларига озуқа берадиган, ҳиссиётни ўткирлаштирадиган, ақлни, фаҳм-фаросатни чархлайдиган, тасаввурларни бойитадиган, эстетик дидни ўстирадиган мусиқа ва тасвирий санъат фанлари билан узвий боғланган бўлиши керак. Ўқиш, мусиқа ва тасвирий санъат дарсларини ўзаро боғлаб уюштириш ўқувчиларда санъат асарларини тўғри тушуниш ва қадрлаш кўникмаларини ўстиради, уларнинг шахс сифатидаги маънавий қиёфасини шакллантиришига хизмат қилади.

Калит сўзлар: адабий тушунчалар, талаффуз, ўқиш, нутқ, топшириқ, дастур, матн.

В статье целесообразно использовать на уроке такие творческие задания, как повышение активности учащихся, обогащение их воображения, обучение распределению произведений по ролям исходя из их жанрового содержания, пересказ по именам героев, продолжение рассказа о судьбе героя, составление словесного рассказа на интересные темы.

Уроки чтения должны быть неразрывно связаны с предметами музыки и изобразительного искусства, которые прививают учащимся любовь к красоте, подпитывают чувства чистоты, обостряют эмоциональность, обостряют ум, сообразительность, обогащают воображение, воспитывают эстетический вкус. Взаимосвязанная организация уроков чтения, музыки и изобразительного искусства воспитывает у учащихся навыки правильного понимания и оценки произведений искусства, служит формированию их духовного облика как личности.

Ключевые слова: литературные понятия, произношение, чтение, речь, задание, программа, текст.

In the article, it is advisable to use such creative tasks as increasing the activity of students, enriching their imagination, teaching the distribution of works by roles based on their genre content, retelling by the names of the characters, continuing the story about the fate of the hero, composing a verbal story on interesting topics.

Reading lessons should be inextricably linked with the subjects of music and fine arts, which instill in students a love of beauty, nourish feelings of purity, sharpen emotionality, sharpen the mind, quickness, enrich the imagination, and cultivate aesthetic taste. The interconnected organization of the lessons of reading, music and fine arts educates students in the skills of correct understanding and evaluation of works of art, serves to form their spiritual image as a person.

Keywords: literary concepts, pronunciation, reading, speech, task, program, text.

Қириш. Компетенциявий ёндашув асосидаги ДТСда адабий тушунчалар билан боғлиқ таълим мазмунини белгиловчи кўрсаткичлар синфлар бўйича куйидагича белгиланган:

- мавзу доираси: Ватан, ватан ўтмиши, ҳозирги тараққиёт, буюк алломалар, тарихий шахслар, халқ қаҳрамонлари, тенгдошлар ҳаёти, илм-фан, маърифат, маданият, мавсумий ўзгаришлар;
- адабий хусусиятлари: эртак, мақол, топишмоқ, тез айтиш, латифа, лоф, шеър, ҳикоя;
- сўзларни тўғри талаффуз қилиш; бўғинлаб ўқишдан онгли, сидирғасига, тез, тўғри, равон ва ифодали ўқишга эришиш;
- ўзбек ва хорижий болалар ёзувчилари асарларини ўқиш;
- ёзувчиларнинг исми-шарифи, асарларининг номлари ҳақида тўлароқ тушунча ҳосил қилиш;
- бадиий асарларни шарҳли ва ифодали ўқиш;
- асар мазмуни ва воқеалари ўртасидаги боғланишни, қаҳрамонларнинг феъл-атворларини аниқлаш, қиёсий тавсифлаш;
- ўқиган асарлари юзасидан ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки ва ёзма тарзда изчил ифодалаш;

- сўз бойлигини ошира бориш ва нуткида фаол қўллаш;
- ўқиган асарлари юзасидан мустақил режа тузиш;
- бадиий асарларни эстетик таҳлил қилиш;
- ўқиган асарлари юзасидан савол-топшириқлар тузиш;
- насрий асар мазмунини тўлиқ, қисқартириб, шахсини ўзгартириб ҳикоялаш;
- бадиий асарларни ўзаро қиёслаб, тегишли хулосалар чиқариш.

Асосий қисм. Ўқув дастурининг “Синфда, синфдан ташқари ўқиш ва нутқ ўстириш” бўлимида матн таҳлилида адабий тушунчалар устида ишлаш бўйича қуйидагича кўрсатмалар берилган:

1-синфда ўқувчилар матнни онгли, тўғри ва бўғинлаб сидирға ўқишни ўрганадилар. Олти-етти ёшли ўқувчиларнинг нутқини такомиллаштириш учун унинг нутқидаги камчиликларни ўқиш дарсларидагина эмас, балки барча фан юзасидан ўтказиладиган дарсларда ҳамда дарсдан ва мактабдан ташқари ўтказилган машғулотлар жараёнида ҳам тузатиб боришга алоҳида аҳамият бериш зарур. Ўқувчилар ўқилган асарлар юзасидан берилган саволларга жавоб беришга ўрганадилар. Матн устида ишлаш ўқитувчи раҳбарлигида олиб борилади.

2-синфда ўқувчиларда сўзларни тўлиқ, сидирғасига ўқиш малакаси шаклланади. Ўқишнинг тўғри ва ифодали бўлишига эришилади, ўқиш техникаси тезлашади. Бу синфда ўқувчилар матннинг айрим қисмларини, қисқа ҳикояларни ичда (овозсиз) мустақил ўқишга ўтадилар. Матн устида ишлаш мураккаблашиб боради, ўқувчилар ўқитувчи раҳбарлигида асарнинг асосий мазмунини аниқлайдилар, қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатини ифодаловчи сўз ва ибораларни топишга, воқеа-ҳодисаларни сўз билан тасвирлашга ўрганадилар. Уларда сўз бойлигига талаб ортади.

Нутқ равлонлиги ва мазмунига эътибор кучаяди, луғати бойийди ва фаоллашади, нутқ суръати ошади, сўзларни тўғри қўллашга, овозни бошқаришга ўрганади.

3-синфда сўзларни бутунича сидирға ўқиш кўникмаси тўла шаклланади. Бу эса ўқувчиларнинг онгли ва ифодали ўқишга қўйилган талабларни ўстириш имкониятини беради.

Ўқиш дарсларида ўқувчиларнинг матн мазмунини ўзлаштириш устида мустақил ишлашга, ҳикоядаги воқеа-ҳодисаларнинг изчиллигини белгилашга, ўзаро боғланиш сабаб-натижаларини аниқлашларига алоҳида аҳамият берилади. Матннинг бадиий хусусиятларини, тасвирий воситаларини аниқлаш устида ишлаш давом эттирилади.

Ўқувчиларни ўз нутқларида мақоллардан, ҳикматли сўз ва иборалардан фойдаланишга, сўзларни тўғри танлашга, гап қурилишидаги (сўзларнинг бир-бирига боғланишидан) тўғри фойдаланишга ўргатиш талаб этилади. Ўқиш дарсларида ўқувчиларнинг сўзларни адабий қондаларга мувофиқ талаффуз этишлари талаб этилади.

4-синфда ўқувчилар сўзларни бўғинламай сидирға ўқишлари, матнни тез, тўғри, онгли ўқий олишлари керак. Бу синфда бўғинлаб ўқишга йўл қўйилмайди. Ўқувчилар ўқилган матн мазмунини мустақил равишда қайта ҳикоя қилишлари, матн юзасидан содда режа туза олишлари, унинг асосий мазмунини ажрата олишлари, матнни тўла, қисқартириб, танлаб қайта ҳикоялашлари зарур. Ифодали ўқиш ва ўзаро нутқий фаолият жараёнида ўқувчиларнинг адабий талаффуз меъёрлари шаклланади. Гапда сўзларнинг грамматик шакллари тўғри қўллаш нутқининг равлон ва ифодали бўлишига ёрдам беради.

Ўқув дастурида А1 даражадаги бошланғич синф ўқувчиларининг фанга оид адабий-нутқий компетенциясига қуйидаги талаблар билан ёндашилган. Ўқувчилар:

- 1-синф якунида 4-5 та шеърни ёддан айтиб бера олиш, эртак, топишмоқ, тез айтишларни билишлари лозим;
- 2-синф якунида 5-6 та шеърни ёддан билишлари, эртак, топишмоқ, мақол, қўшиқларни бир-биридан фарқлай олишлари лозим;
- 3-синф якунида 7-8 та шеърни ёддан билишлари, эртак, топишмоқ, мақол, қўшиқ, шеър, ҳикоя каби адабий тушунчалар ҳақида билишлари лозим;
- 4-синф якунида 8-10 та шеърни ёддан билишлари, эртак, топишмоқ, мақол, қўшиқ, шеър, ҳикоя, қисса каби адабий тушунчаларга таъриф бера олишлари лозим.[8,33]

Кўринадики, 3-4-синфга келиб ўқувчилар ҳар хил жанрдаги бадиий асарлар қурилиши тўғрисида яхлит тасаввурга эга бўлишлари талаб этилади. Чунки асарда тасвирланган воқеа ва қаҳрамонларнинг узвий алоқада ёритилиши асар сюжети ва композициясида яхлитликни, изчилликни юзага келтиради. Асарнинг ана шундай ички қурилишини тушунсагина, ўқувчи у ҳақда мантикли фикр юритади; асарни таҳлил қилиш учун тўғри йўналиш олади. Зеро, тўғри тасаввурдан аниқ мулоҳаза юзага келади. Шу боис бошланғич синф ўқитувчиларида ўқув дастурида алоҳида мавзу сифатида кўрсатилмаган бўлса-да, 3-4-синфдан бошлаб бадиий тасвир воситаларининг асарда тутган

ўрни, вазифасига доир адабий тушунчаларни аста-секин шакллантириб бориш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

К.Қосимова, С.Матчонов, М.Умарова, Қ.Абдуллаева, Т.Гаффорова каби методист олимларнинг яратган дарслик ва методик қўлланмаларидаги матн устида ишлаш юзасидан методик кўрсатмаларида ҳам адабий тушунчалар билан боғлиқ фикрлар илгари сурилган. Аммо улар дастур бўйича ўрганиш кўзда тутилган тушунчалардан анчагина фарқ қилади.

Муаммога оид изланишлар адабий жанрлар билан бадиий тасвир воситалари ҳақидаги тушунчаларни ўқувчи ўзаро узвий боғлиқлик ҳамда изчилликда ўзлаштириб бориши зарурлигини кўрсатди.

Шеърый асарни тушуниб ўқиш талаб қилинар экан, аввало, ўқувчига бошланғич синфдан бошлаб шеърятга хос хусусиятлар ҳақида ҳам муайян билимларни бериб бориш лозимлиги маълум бўлади. Агар ўқувчидан бадиий асарда тасвирланган асосий воқеани аниқлаш ва унга қаҳрамонлар муносабатини белгилаш талаб қилинса, бошланғич синф ўқув материаллари асосида шеърый нутқ қурилиши, насрий асарларда сюжет ва композицион унсурлар ҳақида ҳам билим бериш жоиз. Айтмоқчимизки, 1-4-синфдан бошлаб ўқувчиларда шакллантирилиши лозим бўлган адабий тушунчалар маълум тартиб, меъёр ва изчилликда бериб борилиши зарур. Ўқитувчи дастурда айтиб ўтилган имкониятлардан фойдаланиб, масалани ижодий тарзда ҳал этмоғи лозим. Ўқувчи шеърятдаги бадиий тасвир воситалари тўғрисида илк назарий маълумотларни ўзлаштираётганига дарсликлардаги Э.Воҳидовнинг «Ўлка», «Ўзбегим», Уйғуннинг «Куз келди», Чўлпоннинг «Кўклам ёмғири», Зафар Диёрнинг «Баҳор яқин», «Серқуёш ўлка», Пўлат Мўминнинг «Ким синдирди бу ниҳолни», Миртемирнинг «Қуш тили» сингари шеърларининг жозибасини ҳис қилади, шоирлар яратган она юрт табиатининг тенгсиз гўзаллиги тасвирини, гўзаллик туйғусининг бадиий ифодасини тушуна оладилар.

Бошланғич синф ўқитувчилари ўқувчининг дарслик материаллари асосида таҳлил малакасини шакллантириш ҳамда такомиллаштириб боришда қуйидаги талабларга амал қилиши зарур:

1. Ўқувчиларда адабий таҳлилга оид элементар малакаларини шакллантириш.
2. Ўқувчиларнинг адабий қаҳрамонларни тавсифлаш, тасвирий воситаларни таҳлил қилиш, асар воқеалари ўртасидаги боғлиқликни аниқлаш, тегишли адабий жанр хусусиятларини фарқлаш юзасидан муайян тушунчаларни ўзлаштиришларига эришиш.

Профессор М.Мирқосимова ўз илмий изланишларида адабий таҳлилга қуйидагича таъриф беради: «Адабий таҳлил ҳар қандай адабий асарни ўқиб ўрганишдан, унинг мазмунини англашдан бошланади. Адабий таҳлилда айнан ўқувчиларнинг ана шу ҳиссий англаш ва идрок этиш қобилиятларига таянилади. Адабий таҳлил – асарнинг эстетик хусусиятларини ўқувчи кўз ўнгида «ярқ» этиб очиб бериш усули. Бу усулдан адабий асарларни ўрганишда фойдаланилади. Бадиий ижод намуналарини ўқиб ўрганиб боришлари давомида ўқувчиларда таҳлил малакаси ҳам шаклланиб боради».[20; 48]

Олиманинг фикрича, адабий таҳлил ёрдамида қуйидаги масалалар ёритилиши кўзда тутилади:

1. Асар жанри белгиланиб, жанр талабларига таяниб таҳлил қилиш.
2. Асарнинг қурилиши, сюжет ва композицияси хусусиятлари.
3. Ўқувчининг тасвирлаш услуби таҳлил воситасида аниқланади ва (ижодкор яратган бадиий образлар, асар ғоясининг бадиий талқини, асосий муаммо, ижодкор тафаккур тарзи, асар конфликтлари ва унинг ечими) ўрганилади.
4. Бадиий асар тилининг ўзига хос хусусиятлари адабий таҳлилга таяниб ўрганилади.
5. Ижодкор бадиий маҳоратига таҳлил давомида баҳо берилади. [20; 48]

М.Мирқосимованинг бу фикрлари гарчи юқори синф адабиёт дарсларига тааллуқли бўлса-да, унга бошланғич синф ўқиш дарсларида мурожаат қилиш ҳам фойдадан холи эмас.

Ҳар қандай санъат асарини, у қайси жанрда бўлишидан қатъи назар, бадиийлик, ҳаётийлик, ҳаққонийлик тамойилларига таяниб идрок этиш, тушуниш мустақил тафаккур орқали амалга оширилади. Асарни тушуниши учун ўқувчи уни муаллифнинг асарни яратиш жараёнида туйган ҳисларни ўз кўнглидан ўтказиши, тасаввурда жонлантириши керак. Зеро, буюк сўз усталари яратган гўзаллик оламига ҳар ким ўзича, ўз тушунчаси билан киради.

Ҳар бир ўқувчи бадиий асарни ўз интеллектуал –ҳиссий идрокига таяниб англайди, ундан таъсирланади, ўзи учун ниманидир кашф этади. Бадиий асар таҳлили жараёнида сўз санъати намуналарини англашдаги ўқувчининг ана шундай индивидуал, ўзигагина хос хусусиятларини ривожлантириш кўзда тутилади. Шу тариқа ўқувчининг маълум билим ва муайян малакасига,

ўзининг шахсий идрокига таяниб ҳаёт билан инсон шахсини билиш борасидаги тажрибаси доимий ривожланиб боради, бадиий диди юксалиб, санъат асарини баҳолаш малакаси такомиллашади.

Муҳокама ва натижалар. Бошланғич синф ўқувчиларида сўз санъатини бевосита идрок этиш қобилиятининг ривожланиши асар сюжетининг ўзига манзур жиҳатларини аниқлаш, қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатларини баҳолаш, ўз хулосаларини умумлаштириб баён қилиш тарзидаги адабий таҳлил кўникмаларини эгаллай боришига боғлиқ.

Маълумки, дарслик юқори илмий ва услубий савияда ёзилган, ўқув дастурига мос асардир. Мактаб дарсликлари орқали ўқувчиларга билим бериш билан бирга, уларнинг ўқув-билув кўникма ва малакалари ҳам шакллантирилади, дунёқарашлари ва фикрлаш доираси кенгайтирилади. Бу борада «Ўқиш китоби» дарсликлари олдига илмий-методик ва бадиият нуқтаи назаридан алоҳида талаблар қўйилган. Ўтган давр мобайнида «Ўқиш китоби» дарсликларининг неча-неча авлодлари яратилиб, кўпчилиги узоқ йиллар давомида халқ таълимига беминнат хизмат қилган бўлса, айримлари бир неча йиллик синовларгагина дош бера олди, холос.

«Ўқиш китоби»ни яратишда изчиллик ва узвийликка қатъий риоя қилиниши, танланган бадиий асарларнинг ўқувчилар ёш хусусиятларига мос келиши, бадиий юксаклиги, муайян мақсадни кўзда тутиши, асарларнинг жанрий ранг-баранглиги каби илмий-методик ҳамда инсонпарварлик хислатларини тарбиялашга қаратилиши билан боғлиқ талаблар мазкур дарсликларнинг ҳаётийлиги мезони дейиш мумкин.

Дарслик материаллари синфдан синфга ўтган сари мавзу жиҳатдан ҳам, мазмун жиҳатдан ҳам кенгая боради. 1-синфда ўргатилган «Аждодларимиз – фахримиз», «Илм-ақл чироғи», «Зумрад баҳор», «Кумуш қиш» каби мавзулар 2-4-синфларда ҳам давом эттирилади. Натижада ўқувчиларнинг олдин ўзлаштирилган билим ҳамда тушунчалари тўлдирилади ва бойитилади. Дарсликдаги ҳар бир мавзу учун танланган бадиий матнларнинг жанрий ранг-баранглигига, поэтик мукамаллигига, ўқувчиларнинг билим даражаси ва ёш хусусиятларига мос келишига алоҳида эътибор қаратиш талаб этилади.

Биз тадқиқотимиз давомида бошланғич синф «Ўқиш китоби» дарсликларига киритилган мавзулар орасидаги узвийликнинг таъминланишини аниқлаш мақсадида қуйидаги бўлимлар мониторингини тузиб чиқдик:

№	Мавзулар	1-синф	2-синф	3-синф	4-синф
1.	Мустақиллик мавзуси	–	–	–	Истиқлолим-истикболим
2.	Ватан мавзуси	Ўзбекистон – Ватаним маним	Она юртим – олтин бешигим	Биз буюк юрт фарзандимиз	Ўзбекистон – Ватаним маним
3.	Илм мавзуси	Илм – ақл чироғи	Мактабим – кутлуғ маконим	Мактабим – кутлуғ маконим Китобим – буюк имконим	–
4.	Куз мавзуси	–	Олтин куз – ҳосилинг юз	Саховатли куз	Саховатли фасл
5.	Маънавият мавзуси	–	–	–	Маънавият қалб қуёши
6.	Халқ оғзаки ижоди	Халқ ўғити – бахт калити	Эртақлар яхшиликка етаклар	Халқ оғзаки ижоди	Халқ оғзаки ижоди
7.	Қиш мавзуси	–	Кумуш қиш – мисоли оққуш	Гўзал қиш манзараси	Кумуш қиш
8.	Халқимиз ўтмиши мавзуси	–	–	Улуғлардан ўрганмоқ оқиллик	Ватанимиз ўтмишидан
9.	Одоб-ахлоқ мавзуси	Одоб – инсонга хусн	Оталар сўзи – ақлнинг кўзи	–	Нима яхши-ю, нима ёмон
10.	Ҳайвонот мавзуси	–	Қушлар, ҳайвонлар – бизнинг дўстимиз	–	Ҳайвонот оламида
11.	Баҳор мавзуси	Кўклам–	Зумрад – баҳор	Зумрад баҳор	Зумрад баҳор

		яшнайдди олам	баҳри дилинг очар	нафосати	
12.	Тинчлик, дўстлик мавзуси	–	–	Тинчлик ва дўстлик бор бўлсин барқарор	Яшасин тинчлик, бор бўлсин дўстлик
13.	Аждодлар мероси мавзуси	Биз – буюклар авлоди	–	Улуғлардан ўрганмок – оқиллик	Аждодларимиз – фахримиз
14.	Жаҳон болалар адабиёти	–	–	Жаҳон болалар адабиёти	Жаҳон болалар адабиёти
15.	Ёз мавзуси	–	Ёз ўтади соз	Ёз ўтади соз	Ёз ўтади соз
16.	Меҳнат мавзуси	Меҳнат, меҳнатнинг таги роҳат	Меҳнат бахт келтирар	Хунар– хунардан ризкинг унар	–
17.	Табиат мавзуси	–	Табиатни асранг– авайланг	-	–
18.	Болалик мавзуси	–	–	Тенгдошлар	–

1-расм. Бошланғич синф “Ўқиш китоби” дарсликларида мавзулар узвийлиги

Кўриниб турибдики, фақат олтита мавзудаги бўлимларда синфлараро узвийлик таъминланган. Бошқа бўлим мавзуларининг узвийлиги маълум синфларда бузилган. 1-синф «Ўқиш китоби» [13] дарслигидаги бўлимлар бундан мустасно бўлиши мумкин, чунки бу синфда ўқиш дарси ўқув йилининг 2-ярмидан бошланади. Шунинг учун баъзи бўлим мавзулари киритилмайди. Аммо 2-4-синф [3] «Ўқиш китоби» дарсликларида киритилган бўлимлар мазмунида ҳар хиллик мавжуд. Бизнингча, бу ҳолат ўқиш дарсларининг синфлараро маълум бир узвийликда олиб борилишига салбий таъсир кўрсатади. Ўқув дастурида масаланинг мана шу томонига эътибор қаратилса, мақсадга мувофиқ бўлар эди, деб ўйлаймиз.

Бундан ташқари, бошланғич синф «Ўқиш китоби» дарсликларида ўрин олган одоб-ахлоқ мавзуси (*Одоб – инсонга ҳусн, Оталар сўзи– ақлнинг кўзи, Нима яхши-ю, нима ёмон*) га оид бўлимлар, бизнингча, ўқиш дарслари учун ортикчадир. Чунки бошланғич синф ўқув режасида одобнома предмети учун алоҳида соатлар ажратилган. Мазкур мавзулар одобнома дарсларида атрофлича ўрганилади. Ўқиш дарсларида бу масалага яна тўхталиб ўтиришнинг зарурияти йўқ, деган фикрдамиз. Бундай бўлимлар ўрнига ўқувчиларни бадиият оламига олиб кирувчи, уларда адабий китобхонлик малакаларини шакллантиришга хизмат қилувчи мавзулар киритилса, айтимизки, булар эди. Хусусан, синфлараро узвийлик бузилган «Мустақиллик мавзуси», «Жаҳон болалар адабиёти», «Тенгдошлар» каби мавзулар бошқа синфларга ҳам киритилиб, мазкур бўлимлар жанрий жиҳатдан ранг-баранг, юксак бадиийлиги билан ажралиб турувчи, ўқувчиларда бадиий адабиётга қизиқиш уйғотувчи асарлар билан бойитилса, мавзулар узвийлигига амал қилинган бўлар эди.

бошланғич синф «Ўқиш китоби» дарсликларида назар ташланса, уларнинг кўп йиллик тажрибалар маҳсули эканлигига ишонч ҳосил қилиш мумкин.

Дарсликлардан жой олган матнлар жанрий жиҳатдан ранг-баранг: эртақлар, шеърлар, дostonлардан парча, мақоллар, латифалар, масаллар, топишмоқлар, тез айтишлар, ҳадислар, ривоятлар, ҳикоялар, фантастик ва илмий-оммабоп асарлардан парчалар берилиши жуда яхши, албатта. Лекин танланган асарлар юқорида қайд этилган илмий-методик талабларга қай даражада жавоб беради, деган савол кишини ўйлантириб қўяди.

Юқорида номлари келтирилган бўлимларнинг сарлавҳаларидан кўриниб турибдики, дарсликларга танланган асарларнинг мавзу доираси анча кенг. Уларнинг ичида Ватан мавзуси алоҳида ажралиб туради.

«Ўқиш китоби» дарсликларида Ватан мавзуси илмий-оммабоп асарлар, шеърлар, эртақлар, ҳикоялар мисолида ёритилган. Ватан мавзусидаги илмий-оммабоп асарлар ўқувчиларнинг тарихий воқеалар ва саналар – ўтмишимиз ҳамда ҳозирги тараққиётимиз ҳақидаги тушунчаларни бойитади. Жумладан, «Ўзбекистон – Ватаним маним» бўлимига 1-синфда 1 та, 2-синфда 4 та, 3-синфда 1та, 4-синфда 2 та илмий-оммабоп асар берилган.

1-синфда Ватан мавзусига оид «Буюклар Ватани» илмий-оммабоп асари ўрганилади. Матн устида ишлаш учун қуйидаги саволлар киритилган: «Амир Темур она юртини қандай эъзозлаган?»

«Буюк боболаримиз ҳақида нималарни билиб олдингиз?». Шу ўринда «Ўзингиз яна қайси буюк боболаримиз ҳақида эшитгансиз?, Улар ҳақида айтиб бера оласизми?» каби саволлар ҳам берилса, ўқувчиларнинг мустақил фикрлашларига 1-синфдан замин яратилган бўлар эди, деб ўйлаймиз.

4-синф дарслигида ватан мавзусида «Мангуликка татигулик кун» номли илмий-оммабоп асар киритилган. Мазкур асарлар мазмун жиҳатдан талаб даражасида. Аммо берилган баъзи савол-топшириқлар айрим мулоҳазаларга чорлайди. Масалан, Сафар Барноевнинг «Мангуликка татигулик кун» мақоласини ўрганиш учун берилган «Президентимиз И.Каримовнинг «Юксак маънавият – енгилмас куч» китобида буюк мутафаккир ва алломалардан Исо Термизий, Имом Бухорий, Имом Мотуридий, Абдулҳолиқ Ғиждувоний, Мусо Хоразмий, Аҳмад Фарғоний, Мирзо Улуғбек, Бурҳониддин Марғилонийлар ҳақида гапирилади. Сиз ўқиган матнда улардан кимлар ҳақида сўз юритилган ва улар ҳақида нима дейилган» типидagi савол-топшириқлар кичик мактаб ёшидаги ўқувчининг ёш хусусиятларини ҳисобга олганда, бирмунча мураккаб. Бунинг ўрнига «Асарда буюк аллома боболаримиз ҳақида нима дейилган?, Матндан шу ҳақдаги ўринларни топиб ўқинг» каби топшириқлар берилиши мақсадга мувофиқдир.

Истиклол туфайли халқимиз янги тарихий даврга қадам қўйди. Бу – албатта, таълим тизимига, жумладан, бошланғич синф ўқиш дарсларининг мақсад ва вазифаларига янгича ёндашишни тақозо этади. Ушбу дарсликлар олдига бир қатор талаблар қўйилди. Мазкур талаблардан бири, унда берилган савол-топшириқлар ўқувчини фаол ишлашга, шунингдек, мустақил ва ижодий фикр юритишга ўргатадиган шаклда тузилмоғи зарур.

Шундай экан, бошланғич синф «Ўқиш китоби» дарсликлари ҳам белгиланган талабларга мувофиқ бўлиши керак. Шу нуқтаи назардан, биз «Ўқиш китоби» дарсликларидаги савол-топшириқларни ўқувчиларни изланишга ўргатиш жиҳатдан қуйидаги гуруҳларга бўлишни лозим топдик:

1. Қайта хотирлаш типидagi савол-топшириқлар.
2. Қисман изланувчанлик типидagi савол-топшириқлар.
3. Ижодий типдаги савол-топшириқлар.
4. Адабий тушунчаларни англаш типидagi савол-топшириқлар.

1-синф «Ўқиш китоби»ни таҳлил қилиб, дарсликка киритилган савол-топшириқлар, асосан, **қайта хотирлаш** типига мансублигининг гувоҳи бўлди. Дарҳақиқат, биринчи синф ўқувчиларининг ёш хусусиятлари фақат асар воқеаларини қайта эсга олиш асосида саволларга жавоб беришни талаб этади.

2-синф «Ўқиш китоби»даги савол-топшириқлар эса асосан қайта хотирлаш ва қисман изланувчанлик типига мансуб. Масалан, **қайта хотирлаш** типидagi савол-топшириқларга ватан мавзусида ўрганиладиган асарлардан сўнг «Ватанимиз қандай ном билан аталади?, Ўзбекистонда қандай шаҳарлар бор экан?, Тошкент қандай шаҳар?, Нима учун Тошкентни тинчлик ва дўстлик шаҳри деймиз?, Каптар қафасдан қутулиб қайси томонга учди?, Кишилар нима қилмоқчи бўлдилар?, Ўқитувчи нималар ва кимлар ҳақида гапириб берди?» каби, **қисман изланувчанлик** типидagi савол-топшириқларга «Қайси бекатларнинг номини биласиз?, Ҳикоят қандай яқунланган?, Ватанимиз озодлиги учун курашган инсонлардан яна кимларни биласиз?, Шеърда Амир Темурнинг қандай хислатлари ифодаланган?, Улуғбекнинг қандай фазилатлари бўлган?» каби савол-топшириқларни киритиш мумкин. Лекин мазкур мавзуга оид шеърлардан сўнг фақат шеърни ёд олиш топшириғи берилган. Бизнингча, бу ерда шеър матнини таҳлил қилишга ёрдам берувчи савол-топшириқлар ҳам тавсия қилиниши керак эди.

3-синф «Ўқиш китоби» дарслигида савол-топшириқларнинг қуйидаги типларини кузатиш мумкин. Жумладан, ватан мавзусига оид матнлардан сўнг берилган «Гербдаги рамз ва тимсоллардан нималарни билиб олдингиз?, «Герб» сўзи ниманинг белгисини англатади?, Бобомиз Амир Темур давлати байроғи қайси рангда эди?, Донолар нега кенгаш қилишди?, Адолат қандай қарор топди?, Тошкентга қайси иншоотлар зеб бериб турибди?, Олим – фаришталарнинг истаги нималардан иборат эди?, Нима учун оқил киши ҳаммани донишманднинг ҳузурига боришга маслаҳат берди?, Донишманд қайси фариштанинг фикрини маъқуллади?, Рустам ака тўғон ҳақида ўқувчиларга нималарни сўзлаб берди?, Ўқувчилар қайси балиқларни катер тагига жойлашди?» каби савол-топшириқлар қайта хотирлаш типига мансуб бўлса, «Матндаги *зиёда* сўзи ўрнида яна қандай сўз ишлатиш мумкин?, Нима учун Тошкент дўстлик шаҳри деб аталади?, Ўзбекистон мустақиллигини мустаҳкамлашда сизнинг вазифангиз нимадан иборат?, Сиз ўз тилингизни севасизми?, Нима учун?, Ўқитувчи она тилимизнинг бойлигини нега боғ билан қиёслайди?» каби ижодий типдаги баъзи савол-топшириқлар ҳам кўзга ташланади.

4-синф «Ўқиш китоби»да **қайта хотирлаш** типига оид савол-топшириқлар бирмунча камроқ киритилган. Улар қуйидагича: «Дехқонбобо поездда кимларни учратди? Ўқувчилар унга нималар ҳақида гапириб беришди? Илм ақлни пешлаши ҳақида шеърда нима дейилган? Самад қишлоғининг харитасида нималарни тасвирлади? Ўқувчилар нима устида тортишиб қолишди?» каби.

Қисман изланувчанлик типигаги савол-топшириқлар «Мустақиллик қайтариб берган алломалардан кимларни биласиз?, Шеърдаги «серкӯёш ўлка» иборасини қандай сўзлар билан алмаштириш мумкин?, Шеърдан ўзбек халқининг меҳмондўстлиги ҳақидаги ўринларни топинг. Матндан Дехқонбобонинг Ватан ҳақида айтган гапларини топиб ўқинг» тарзида берилган.

Ижодий типигаги савол-топшириқларни ҳам кўплаб учратиш мумкин. Масалан, «Оталарни эъзозлашнинг сабаби нимада?, «Ўзбекистон – келажак буюк давлат» деганда ҳаёлингизга нималар келади?, Ватан деганда ҳаёлингизга нималар келади? Қандай кишиларни мард деса бўлади?» сингари.

Адабий тушунчаларни англаш типигаги савол-топшириқлар мазкур бўлимда берилмаган.

Юқорида қайд қилинган таснифга кўра 1-синф «Ўқиш китоби»да матнлардан сўнг асосан қайта хотирлаш типигаги саволлар берилгани аниқланди. Фақатгина бўлим юзасидан ўтказиладиган такрорлаш дарслари учун савол-топшириқлар тавсия қилинган.

2-синфда **қайта хотирлаш** типигаги савол-топшириқлар 68 фоизни, **қисман изланувчанлик** типигагилари 22 фоизни, **ижодий** типигаги савол-топшириқлар 10 фоизни ташкил этади.

3-синфда тавсия қилинган савол-топшириқларнинг 60 фоизи 1-, 22 фоизи 2-, 12 фоизи 3-, 6 фоизи 4-типа мансублиги аниқланди.

4-синфда **қайта хотирлаш** типигаги савол-топшириқлар 40 фоизни, **қисман изланувчанлик** типигаги савол-топшириқлар 20 фоизни, **ижодий** типигаги савол-топшириқлар 28 фоизни, **адабий тушунчаларни англаш** билан боғлиқ савол-топшириқлар 12 фоизни ташкил қилади.

Таҳлилдан кўринадики, бошланғич синф «Ўқиш китоби» дарсликларида ўқувчини мустақил ишлаш, фикрлашга ундовчи ижодий характердаги савол-топшириқлар ниҳоятда оз миқдорни ташкил этади. Ҳозирги кунда «Ўқиш китоби» дарсликларида савол-топшириқларнинг деярли 70-75 фоизи билимларни қайта хотирлаш ва қисман изланишни талаб этадиган савол-топшириқлардир. Дарсликларга шу хилдаги савол-топшириқларнинг кўплаб берилиши ўқувчиларнинг мустақил фикрлаши ҳамда фаоллигига салбий таъсир кўрсатади.

Бошланғич синф ўқувчиларига бериладиган савол-топшириқларнинг тузилиши содда ва ихчам бўлиши талаб этилади.

Шу билан бирга, 1-синф «Ўқиш китоби»да Ойбекнинг «Алишернинг ёшлиги» номли ҳикояси бор. Айнан шу асар 4-синф «Ўқиш китоби»да ҳам мавжуд. 1-синфда ўрганиладиган асар воқеаси 4-синфда ўрганиладиган ҳикоя мазмунига киритилган. Дарсликларда бундай ҳолатларнинг учраши, биринчидан, таълимнинг узвийлик ва узлуксизлик тамойилининг бузилишига сабаб бўлади, иккинчидан, ўқувчиларнинг бир хил асарни икки маротаба ўқиши ўқишга бўлган қизиқишини сусайтиради.

Шу ўринда ҳақли савол туғилади: бошланғич синфларнинг ўқиш дарслари жараёнида самарадорликка эришиш, шунингдек, ўқувчиларда адабий тушунчаларни шакллантириш йўлида қандай ишлар амалга оширилмоқда? Умумий ўрта таълим мактаблари бошланғич синф ўқитувчиларининг адабий тушунчалар ва уларнинг моҳияти борасидаги назарий, шунингдек, технологик ёндашув асосида ўқиш дарсларини ташкил этишга имкон берувчи амалий кўникма ва малакаларнинг шаклланганлик даражаси бугунги кун талабларига жавоб берадими?, Ўқитувчиларда ўқиш дарсларини ноанъанавий шакл, метод ва воситалар ёрдамида ташкил этишга нисбатан ижодий муносабат шаклланганми?

Тадқиқот муаммоси юзасидан олиб борилган изланишлар ўқиш дарсларида суҳбат методидан ўқувчи фаолиятини мустақил изланишлар тизимига солишда фойдаланиш мумкинлигини кўрсатди. Бундай йўл изланиш методига хос усуллардан фойдаланишни талаб этса-да, ўқитувчи суҳбат усулларини ҳам узвийликда қўллаши натижасида масала теварагида фикр кўзгатувчи вазиятлар яратишга эришади. Бундай суҳбатда ўқувчи мустақил фаолият юритиб, кузатганлари, йиққан маълумотлари, тўплаган хулосалари билан иштирок этади.

Изланиш методи ўқувчини қўйилган муаммони мустақил изланишлар орқали ўзича ҳал қилишга тайёрлайди, ўз мулоҳазаларини изчил тарзда хулосагача давом эттириб, таҳлил ва тадқиқ қилиш малакасини шакллантиради. Ўқувчи суҳбатда ўз қарашлари, мулоҳаза-муҳокамаси асослари, далилланган хулосалари билан иштирок этади. Демак, бундай метод қўйиладиган саволлар характери ўқувчи фаразларини тасдиқлашга, таҳлилга йўналтирувчи, таққослашга ундовчи бўлиши керак. Муҳокама юритиш бу методнинг ўзаги эканини диққат марказида тутиш талаб этилади.

Таҳлил методидан фойдаланганда ҳам саволлар, кўрсатмалар, топшириқлар тартиби аввалдан изчил тарзда шакллантирилади. Таҳлилга тортилган матнни ўрганишга йўналтирувчи савол-топшириқлар ўқувчининг ижодий имкониятларини аниқлашга ёрдам беради. Айни чоқда матнни ўзлаштириш имкониятларини кенгайтиришга, малакани такомиллаштиришга таъсир кўрсатиши кўзда тутилади. Шу сабабдан савол-топшириқлар ҳар бир ўқувчининг ана шундай индивидуал имкониятлари даражасига қараб тузилади. Бу методдан бадиий асарни ўрганишда, таҳлил қилишда, билимларни мустаҳкамлашда фойдаланилади. Бу метод муаммоларни ҳал этишда ўқувчининг ўз-ўзини текшириши, ижодий имкониятлари ривожини учун хизмат қилиши аниқ.

Ўқувчиларни матннинг биринчи ёки охириги гапини, ёхуд қисмларга бўлинган бўлса, ҳар бир қисмни ўқишга ўргатиш лозим. Матн юзасидан берилган саволлар матн ҳақида аввалдан тушунча ҳосил қилишга, матн асосида диалог уюштиришга ёрдам беради. Бундай ишлаш китобхонга матн билан ишлашнинг мақбул усулини танлашга қўмаклашади. Одатда, матннинг бирламчи идроки ўқитувчининг матнни овоз чиқариб ўқиши билан таъминланади. Ўқитувчи ўқиётганда, ўқувчилар китоби ёпиқ бўлади. Уларнинг эътибори тўлалигича эшитиш ва ўқитувчи билан бирга матн идрокига қаратилиши зарур. Дастлабки идрок учун бундай усулнинг танланиши бошланғич синф ўқувчиларининг ўқиш малакаси ҳали такомиллашиб улгурмаганлиги билан изоҳланади. Аммо таълимнинг кейинги босқичларида (3-4-синф) матннинг махсус тайёргарлик кўрган ўқувчилар томонидан навбатма-навбат ўқилиши, ўқитувчи ва ўқувчилар томонидан ўқилиши сингари бошқа усуллардан ҳам фойдаланиш мумкин бўлади. Ўқувчиларнинг асарга нисбатан ҳиссий муносабати пайдо бўлганлигини аниқлаш ва улар томонидан асарнинг умумий маъносини тушунишни белгилаш бирламчи идрокни текшириш усули ҳисобланади. Суҳбат бунинг учун энг қулай усул, дейиш мумкин. Аммо ўқувчиларга бериладиган савол уч-тўрттадан ошмаслиги керак. Бунда матннинг тағ маъносини очишга қаратилган саволлар қўшилмагани маъқул. Бирламчи идрокдан кейинги суҳбат ўқувчиларнинг дастлабки китобхонлик тасаввурини аниқлаш ва мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Жавоблар ўқитувчига ўқувчилар томонидан асарнинг идрок этилиши сифатини кўрсатиш ва асар таҳлили учун мўлжалланган бўлиб қолиши зарур. Айрим ҳолатларда бундай суҳбат муаммоли савол билан яқунланиши мумкин. Бу саволга жавоб излаш асар таҳлилинини табиий ва зарурий жараёнга айлантиради. Муаммоли саволга ўқувчиларнинг жавоби турлича бўлиши мумкин. Лекин айнан шу омил асарни ўқиш ва ўйлашга мажбур қилади.

“Ўқиш саводхонлиги” атамаси ўқиш тезлигини текширишни эмас, балки “саводли ўқиш”ни англатади. Унга кўра, ўқувчи мантиқларни тушуниши, уларнинг мазмунини мушоҳада қилиши ва баҳолай олиши, ўз фикрини баён эта олиши зарур. Ўқувчиларда айнан шу жиҳатни, яъни китобхонлик даражасини мониторинг қилувчи - бу халқаро PIRLS тадқиқот методларидир.

PIRLS - бу турли таълим тизимига эга бўлган давлатларда китобхонлик сифати мониторингини тадқиқ қилишдир. Турли давлатлардаги бошланғич синф ўқувчиларининг ўқиш сифати ва матнни тушуниш даражасини, шунингдек, ҳар хил давлатлар таълим тизимидаги ўзгаришларни таққослаш ва намоён қилиш имконини берувчи тадқиқот методларидир.

PIRLS тадқиқотлари 2001 йилдан бошлаб беш йил оралиғида бошланғич таълим миқёсида ўтказиб келинмоқда. У халқаро тадқиқотлар орасида юқори ўринга эга. Бу дастурга кирувчи давлатларнинг сони йилдан йилга ортиб бормоқда. 2001 йилдан бошлаб 4 марта ўтказилди. Охириги **PIRLS** тадқиқотлари 2016 йилда ўтказилди. Шу давргача 35 дан 50 гача бўлган давлатлар иштирок этишди.

PIRLS тадқиқотлари доирасида турли таълим тизимига эга бўлган давлатларнинг 4-синф битирувчиларининг ўқиш сифати ва ўқилган матнни тушуниш даражаси ўрганилади. Бу тадқиқотларга 4-синф ўқувчиларининг танланиши шу билан эътиборлики, айнан ўқишнинг тўртинчи йилида ўқувчилар ўқишнинг юқори даражасига эга бўлиши, уларнинг кейинги таълимда билимни эгаллаш қобилиятини шакллантириш ва шу орқали ҳозирги замонга муваффақиятли мослашувига ёрдам беради. [159,35]

Тадқиқот жараёнида дарсда ўқувчилар томонидан энг кўп қўлланиладиган ўқишнинг қуйидаги икки тури ўрганилди:

1. Адабий китобхонлик малакасини эгаллаш мақсадидаги ўқиш.
2. Мазмунни тушуниш ва амалда фойдаланиш мақсадидаги ўқиш.

Бадиий матнларни ўқишда ўқиш кўникмаларининг қуйидаги тўрт гуруҳи баҳоланади:

1. Аниқ кўринишда берилган маълумотни топа олиш.
2. Хулосаларни шакллантириш.
3. Маълумотларни умумлаштира олиш.

4. Матннинг мазмуни, тил хусусияти, тузилишини таҳлил қилиш ва баҳолай олиш.

Ўқувчиларнинг матнни ўқиш ва саволларга жавоб беришларида баъзи топшириқларда тавсия этилган вариантлардан бирини танлаш назарда тутилса, бошқаларида мустақил жавоб бериш талаб этилади. Бу тадқиқотларда ўқувчи учун тавсия қилинадиган аксарият савол-топшириқлар айнан адабий тушунчалар билан боғлиқдир.

Тадқиқотда бошланғич синф битирувчилари иштирок этган тажриба-синов ишларида ўқувчиларнинг ўқиш ва матн устида ишлаш малакалари шу даражада ривожландики, бу юқори синфлардаги таълимнинг самарали бўлишига замин яратади.

Турли мамлакатларнинг мактаб дастурлари бир-биридан тубдан фарқ қилиши ҳаммага аён. Шунинг учун турли давлатлардан олинган натижалар ўзаро таққослана оладиган даражада бўлишини таъминлаш бундай тадқиқот ўтказувчи ташкилотчиларнинг муҳим вазифаларидан биридир. Масалан, кўпчилик давлатларда ўқувчилар 6 ёшдан мактабда ўқишни бошлашади. Аммо Англия ва Янги Зеландияда таълим 5 ёшдан бошланади. Шунинг учун лойиҳада ўқувчилар 4-синфдан эмас 5-синфдан иштирок этишади. Ўқиш ва матнни тушуниш сифати текшириладиган ўқувчиларнинг ёши 10,5 ёшни ташкил этади. Шарқ мамлакатларида ўқувчилар 7 ёшдан ўқишни бошлагани учун 10,7-10,9 ёшдаги ўқувчилар тадқиқотда иштирок этишади.

PIRLS тести иккита матндан ва 12-16 та топшириқдан иборат бўлади. Тестни бажаришга танаффус билан 80 дақиқа ажратилади. Тестда асосан китобхонликнинг 2 та малака даражаси аниқланади:

- Бадиий матн - бадиий асар матнидан маълумот олиш ва шу асосида оддий мулоҳаза юритиш;
- Ахборотли матн - матндаги ахборотни изоҳлаш ва баҳолай олиш.

1-расм. Бошланғич синф ўқувчиларида матнни тушуниш ва англаш даражалари.

Шунинг учун ҳам бошланғич синфларда ўқувчиларнинг матн мазмунини чуқурроқ англашлари учун бадиий асар таҳлили жараёнида бутун асар моҳиятини бирданига эмас, балки асарнинг ҳар бир қисми, агар у ҳажман катта бўлмаса, маъносини очиб беришга ҳаракат қилинади. Бадиий асар таҳлили мантиқан тугал қисмлари бўйича олиб борилиши зарур. Бу қисмларни ўқитувчи асарнинг мазмуни ва таркибидан келиб чиқиб аниқлайди. Ҳар бир қисм ўқувчи томонидан овоз чиқариб ўқилади, бошқа ўқувчилар китобдан кузатиб боради. Сўнгра ўқилган қисм таҳлилга тортилади ва тафаккур қилишга ўргатилади. Таҳлил фаолияти ўқувчилар томонидан асар моҳиятини тушуна оладиган қилиб ташкил этилади. Шунинг учун асар фактик, ғоявий ва ўқилаётган асарга нисбатан хусусий муносабат сингари уч даражада амалга оширилади. Ўқилган қисмга савол қўя олиш таҳлилнинг энг кўп тарқалган усули ҳисобланади. Саволлар ўқувчиларга асарнинг моҳиятини англашга, муаллиф нуқтаи назарини тушуниб олишга, шунингдек, ўқилган асарга нисбатан ўз фикрини ҳосил қилишга ёрдам беради. Кузатишларимиз ўқитувчининг дастлаб бутун матн бўйича, сўнгра таг матн бўйича, ниҳоят ўқилаётган асарга нисбатан ўз муносабатини аниқлаб олиш бўйича саволлар берилиши нотўғри эканлигини кўрсатди. Матн ўқилиши биланоқ барча уч даража бўйича асарнинг ҳар бир қисмига оид саволлар берилиши ўқувчини асарни ҳар жиҳатдан чуқур идрок этишга ёрдам беради.

Матнни ҳикоя қилиб бериш ўқувчига ўқилган матнга нисбатан ўз муносабатини англашга ёрдам беради. Шунга кўра, ҳикоя қилиш образли тафаккур қилишни ривожлантирувчи муҳим восита бўлиб хизмат қилади.

Муаллиф нуктаи назарини ҳар бир матн таҳлилида талқин этиш шарт эмас. Ўқитувчи ўқувчилар томонидан муаллиф ғоясининг англаниши лозимлиги сезилгандагина бу ишни амалга оширса бўлади. Ўқувчиларни асар ғоясига ўз муносабатини билдиришга тўғридан-тўғри ундамаслик керак.

Иккиламчи синтез бадиий асар устида ишлашнинг учинчи босқичи ҳисобланади. Бу босқичда асарни такрор ўқиш, ўқилган матн бўйича ўқувчиларга топшириқ бериш кабилар назарда тутилади.

Умумлаштириш босқичида суҳбат, танлаб ўқиш, асар ғоясига мос мақоллар топиш, ўқитувчининг якуний сўзи алоҳида ўрин тутди.

Такрор ўқиш – бу китобхонлик фаолиятининг алоҳида туридир. Агар асар китобхоннинг ҳисларини кўзаб, унда қандайдир фикрлар уйғотган бўлса, у асарни такрор ўқишга эҳтиёж сезиб қолади. Айрим эпизодларни тафаккур қилишида қайта тиклаш, ёқиб қолган ўринларини қайтадан ўқишга хоҳиш пайдо бўлади. Таҷрибасиз китобхонда шундай ҳисни тарбиялаш учун бошланғич синф ўқувчиларини матнни такрор ўқишга ўргатиш лозим. Матнга қайта мурожаат қилиш, ролларга бўлиб ўқиш, қайта ҳикоялаш, ифодали ўқишга тайёргарлик каби янги вазифалар учун сабаб бўлиши лозим. Сўнгра адабий қаҳрамоннинг ташқи кўриниши, килмишлари, қаҳрамоннинг кўчирма гапи, персонаж ҳақида бошқа қаҳрамонларнинг фикри ифодаланган ўринлар топтирилади.

Муаллиф нуктаи назарини тушунишга ўргатишни қайси ёшдан бошлаш зарурлиги ҳақида тадқиқотчилар ва методистлар ҳали бир тўхтамга келган эмас. Кўпинча методистлар бошланғич синф ўқувчилари муаллиф нуктаи назарини тушуна олмайди, деб ҳисоблайдилар. Негаки бу ёшдаги ўқувчилар матнга тўғри ёндашадилар ва санъатнинг шартлилигини тушунмайдилар.

Ўқувчиларни муаллиф билан мулоқотга кириша олиш даражасига етказиш орқали муаммони ҳал этиш мумкин. Шу аснода ўқувчилар муаллифнинг ўз олдига қўйган вазифани ҳал этишдаги қандай қийинчиликларни енгиб ўтганини тушуниб етадилар. Агар ўқувчилар учун китоблар алоҳида адабий-педагогик таҳлилга тортилса, иқтидорли китобхон тарбияланади, деб ҳисобланади. Тафаккур қилиш орқали қайта тиклаш ишисиз бадиий асарларни тўлақонли идрок этиб бўлмайди. Қайта тиклаш ўз асосига кўра адабий қаҳрамон образини қайта яратишдир.

Кўпгина ўқувчилар табиат тасвири ёки персонажлар тавсифини кўздан кечириб қўйишга одатланиб қоладилар. Бундай ҳолат бадиий идрокни ниҳоятда қашшоқлаштиради, шахснинг ҳиссий ривожини тўхтатиб қўяди, ҳаёлот дунёсини ўтмаслаштиради.

Айнан кичик ёшдаги ўқувчиларнинг тафаккурига тезроқ таъсир қилиш мумкин. Ижодий тафаккур қилиш сўзлар орқали ифодаланган лавҳани онгда тўлалигича тасаввур қила олиш қобилиятидир.

Қайта тиклаш идрокини ривожлантиришга лисоний ва график тасвир, таҳлил ва иллюстрациялар, матн режасини тузиш, услубий таҷриба, синонимлар танлаш, диафильм яратиш, киносценарийлар тайёрлаш, қаҳрамон ҳақида ҳикоя тузиш кабилар ёрдам беради. Жумладан, шеърый асар ўқиладиганда лисоний тасвир усули асосий ҳисобланади. Тасвир усули қаҳрамоннинг ҳаёт тарзини очиб берувчи воқеа асосини ташкил этувчи ҳикояни ўрганишда ҳам фойда беради. Бу усул муаллиф тасвирлаган ҳаётни тафаккур қилишда қайта яратиш, асарнинг ҳиссий қатламига кириб бориш, ҳар бир қаҳрамоннинг нуктаи назарини тушуниш имконини беради. Тасвир усули ривожлантирувчи ва тарбияловчи имкониятга эга. Ўқитувчи бу усул имкониятларини тўғри баҳолаши ва бадиий асар таҳлили чоғида тасвир бўйича ўқувчиларга топшириқ бериши мақсадга мувофиқдир.

Услубий таҷриба асар мазмунини чуқур англашга ёрдам берувчи яна бир усул ҳисобланади. Услубий таҷриба жараёнида айрим сўзларни тушириб қолдириш, гап қурилишини ўзгартириш ёки матнни образларга бўлиш асар моҳияти қирраларининг ўзгаришига олиб келади. Ўқилган асарни диалогларга ажратиш ўқувчилар ижодий фаолиятини ташкил этишнинг энг қийин ва қизиқарли усули ҳисобланади.

Матнни ҳикоя қилиб бериш ўқувчига ўқилган матнга нисбатан ўз муносабатини англашга ёрдам беради. Шунга кўра, ҳикоя қилиш образли тафаккур қилишни ривожлантирувчи муҳим восита бўлиб хизмат қилади.

Баён шаклига кўра ҳикоя қилиш самарали фаолият тури ҳисобланади. Бунинг маъноси шундаки, ҳикоя қилиш ҳамиша асосий матн билан боғлиқ. Шу билан ўқувчиларни ўзгаришсиз, тўғри ифодалашга ўргатилади.

Ўқувчиларга бирор матнни ҳикоя қилишни топширишдан аввал ўқитувчи бу фаолиятнинг мақсади ҳақида ўйлаши зарур. Негаки ўқувчи нуктаи назаридан матнни «шунчаки» ҳикоя қилиб беришнинг ҳеч қандай маъноси йўқ. Ўқувчиларга гўё улар буни ўзларининг укалари ва сингилларига

хикоя қилиб бераётганидек тасаввур уйғотиши лозим. Ёқиб қолган хикояни эса ўз ўртоқларига ўқишни тавсия этсин ёки ўқилган асар ҳақида ота-онаси билан суҳбатлашсин.

Яхши хикоя қилиш учун унинг режаси тузиб олинади. Режа тузишдек китобхонлик фаолиятига ўргатишда:

- 1) матнга нечта сурат ишлаш мумкинлигини аниқлаш;
- 2) матнни нечта қисмга ажратиш мумкинлигини белгилаш;
- 3) ҳар бир қисмда нима ҳақда гап боришини қайд қилиш;
- 4) ҳар бир қисмни номлаш;
- 5) тавсия этилган номларни муҳокама қилиш ва энг маъқулини танлаш муҳим ўрин

тутади.

Бунда номларнинг яхлит синтактик қурилмасига эътибор берилади. Матннинг ҳар бир қисмига саволлар энг содда шаклда тузилади. Сўнгра сарлавҳани икки таркибли гаплар шаклида тузишга ўргатиш лозим. Шундан сўнг сарлавҳа учун матндан гап танлаш мумкинлигига эътибор қаратилади.

Методикада қайта хикоя қилишнинг куйидаги турлари фарқланади:

- тўла қайта хикоя қилиш;
- матнга яқин қайта хикоя қилиш;
- танлаб қайта хикоя қилиш;
- қисқартириб қайта хикоя қилиш;
- ижодий қайта хикоя қилиш.

Тўла қайта хикоя қилиш ўқувчилар учун мақбул усул ҳисобланади. У нутқни ўстиради, хотирани бойитади, асарнинг муҳим жиҳатларига эътибор беришга, мантикий фикрлашга ўргатади.

Хулоса. Бадиий тасвир устида ишлашда матнга яқин қайта хикоя қилишдан фойдаланилади. Бундай хикоя қилиш турига ўргатишда ўқувчилар нутқида асардан сўзлар ва иборалар, синтактик қурилмаларни қўллашга мурожаат қилиш ижобий натижа беради.

Асарнинг бирор эпизодига ўқувчилар эътиборини тортиш, айрим тасвирларни кузатиш, қахрамонга хос сифатларни тасвирлаш учун материал танлаш кабиларга зарурат бўлганда танлаб қайта хикоя қилиш усули қулай ҳисобланади.

Қисқартириб қайта хикоя қилиш бошланғич синф ўқувчилари ўзлаштириши қийин бўлган хикоя қилиш тури ҳисобланади. Унга тайёргарлик чоғида асарнинг энг муҳим жиҳатларини аниқлаш ва нутқида ифодалаш ҳамда умумлаштирилган дарсларда қўллаш ижобий натижа бериши кузатилди.

Хикоя қилишнинг юқорида келтирилган турлари баённинг репродуктив шаклига ҳосланади. Кузатувлар шуни кўрсатдики, репродуктив хикоя қилишнинг самараси кам бўлади. Ўқувчиларнинг ўрганилаётган матнга нисбатан қизиқишининг пастлиги, асарни идрок қилиш ва тушунишининг етарли эмаслиги, натижада қайта хикоя қилишга иштиёқининг йўқлиги, фаоллиги ва мустақиллигининг сустлиги унинг шахсий тажрибаси билан белгиланади.

Дарҳақиқат, репродуктив хикоя қилишда ўқилган лексик, синтактик, мантикий материал хотирада жуда қийинлик билан сақланиб қолади ёки эсдан чиқиб кетади.

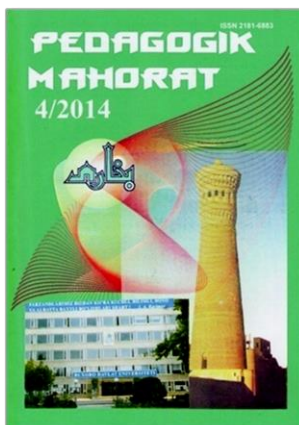
Ўқиш дарсларида ўқувчиларни адабий тушунчалар орқали мустақил фикрлашга ўргатиш бошланғич таълимнинг муҳим жиҳатидир. Зеро, айнан ижодий қобилиятда иқтидорлилик белгиси мужассамдир. Шунинг учун ҳозирги кунда ўқувчиларда ижодкор шахс сифатларини таркиб топтириш замонавий мактабларнинг муҳим вазифаларидан бўлиб турибди. Бундай вазифани амалга оширишда бошланғич синфларнинг ўқиш дарслари катта имкониятга эга.

Фойдаланилган адабиётлар

- 1.Kamroev A. STUDENTS'CREATIVE ACTIVITIES IN DESIGNING MOTHER TONGUE EDUCATION //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – T. 1. – №. 7. – С. 285-296.
- 2.Khamraev A. R. Modeling Teacher's Activity in Designing Students' Creative Activities //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.
- 3.Azimov Y. Hamroyev A //Husnixat va uni oqitish usuliyoti (Maruza matnlari). Buxoro, 2003,-52 bet. – 2003.
- 4.Hamroev A. R. MODELING ACTIVITIES OF TEACHERS WHEN DESIGNING CREATIVE ACTIVITIES OF STUDENTS //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – T. 7. – №. 10.
- 5.Adizov B. R., Khamroev A. R. MODELING ACTIVITIES OF TEACHERS WHEN DESIGNING CREATIVE ACTIVITIES OF STUDENTS //ILMIY XABARNOMA. – С. 69.

-
6. Avezmurodovich O. R. Difficulties in learning to write and read left-handed children //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences, 8 (8), 40. – 2020. – T. 45.
- QO'LDOSHEV R. Chapaqay bolalarni maktabga qanday tayyorlash kerak //Pedagogik mahorat. Ilmiy-nazariy va metodik jurnal Buxoro 2020-yil, 3-son 145-147 b.
7. Qoldoshev R. A. Assistant pedagogue to children left-handed reading in the last year //Globe Edit. – 2020.
8. Hamroyev R. A., Qoldoshev A. R., Hasanova A. M. Methods of teaching 1st grade students to use writing tools effectively //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2021. – T. 10. – №. 1. – C. 168-174.
9. Avezmurodovich Q. R. Psychological aspects of left-handedness: Concept, causes, and peculiarities //ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL. – 2021. – T. 11. – №. 1. – C. 623-631.
10. Qoldoshev A. R., Yodgorova F. G. How to find out right or left //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2021. – T. 10. – №. 1. – C. 154-163.
11. Hamroyev R. A., Qoldoshev A. R., Hasanova A. M. Methods of teaching 1st grade students to use writing tools effectively //Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR). – 2021. – T. 10. – №. 1. – C. 168-174.
12. Avezmurodovich, Qoldoshev Rustambek. "Psychological aspects of left-handedness: Concept, causes, and peculiarities." *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL* 11.1 (2021): 623-631.
-

Buxoro davlat universiteti muassisligidagi
 “PEDAGOGIK MAHORAT”
 ilmiy-nazariy va metodik jurnali
 barcha ta’lim muassasalarini
 hamkorlikka chorlaydi.

Pedagoglarning sevimli nashriga aylanib ulgurgan “Pedagogik mahorat” jurnali maktab, kollej, institut va universitet pedagogik jamoasiga muhim qo‘llanma sifatida xizmat qilishi shubhasiz.

Mualliflar uchun eslatib o‘tamiz, maqola qo‘lyozmalari universitet tahririy-nashriyot bo‘limida qabul qilinadi.

Manzilimiz: Buxoro shahri, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy
 Buxoro davlat universiteti, 1-bino 2-qavat, 208-xona

Tahririyat rekvizitlari:

Moliya vazirligi g‘aznachiligi

23402000000100001010

MB BB XKKM Toshkent sh. MFO 00014 INN 201504275

BuxDU 400110860064017950100079002

Pedagogik mahorat: rivojlanamiz va rivojlantiramiz!

PEDAGOGIK MAHORAT Ilmiy-nazariy va metodik jurnal 2021-yil 1-son (77) 2001-yil iyul oyidan chiqa boshlagan. OBUNA INDEKSI: 3070	Buxoro davlat universiteti nashri Jurnal oliy o‘quv yurtlarining professor-o‘qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, ilmiy xodimlar, magistrantlar, talabalar, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari hamda maktab o‘qituvchilari, shuningdek, keng ommaga mo‘ljallangan. Jurnalda nazariy, ilmiy-metodik, muammoli maqolalar, fan va texnikaga oid yangiliklar, turli xabarlar chop etiladi. Nashr uchun mas’ul: Alijon HAMROYEV. Musahhih: Muhiddin BAFAYEV. Muharrir: O‘g‘iljon Olloqova	Jurnal tahririyat kompyuterida sahifalandi. Chop etish sifati uchun bosmaxona javobgar. Bosishga ruxsat etildi 05.04.2021 Bosmaxonaga topshirish vaqti 08.04.2021 Qog‘oz bichimi: 60x84. 1/8 Tezkor bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog‘i – 20,6 Adadi – 100 nusxa Buyurtma №90. Bahosi kelishilgan narxda. “Sadriddin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi. Bosmaxona manzili: Buxoro shahri M.Iqbol ko‘chasi 11-uy.